

ΧΑΙΡΩΝΕΙΑ

Ο Σηματωρός της Βοιωτίας

INDEX

05

Η Ιστορία

11

Το αρχαιολογικό μουσείο

12Το “Πολυάνδριον” των
μακεδόνων και ο “Λέων της
Χαιρώνειας”.**14**

Ο Πλούταρχος

16

Το αρχαίο θέατρο

20

Η αρχαία Ακρόπολη

22Ο Ιερός Ναός της Κοιμήσεως
της Θεοτόκου**24**

Χάρτης - Πρόσβαση

25

Χρήσιμες Πληροφορίες

26

Πηγές

Η ΙΣΤΟΡΙΑ

Η μάχη της Χαιρώνειας και η παρακμή του θεσμού της ελληνικής πόλης-κράτους.

Στις αρχές Αυγούστου του 338 π.Χ. συγκρούστηκε στην πεδιάδα της Χαιρώνειας ο στρατός του Μακεδόνα βασιλέα Φιλίππου με την συνασπισμένη στρατιά των νοτίων Ελλήνων (Αθηναίων, Θηβαίων και πόλεων του Βοιωτικού Κορινθίων, Αχαιών, Μεγαρέων, Ακαρνάνων, Κερκυραίων, Λευκαδιτών, Ευβοέων και μισθοφόρων). Πιθανολογείται ότι οι νότιοι Έλληνες διέθεταν ελαφρά αριθμητική υπεροχή (κάπου 35.000 πεζούς και 2.000 ιππείς), έναντι 30.000 πεζών και 2.000 ιππέων του Φιλίππου. Αν και με το μέρος των Μακεδόνων είχαν ταχθεί διάφοροι σύμμαχοι (σώματα Αιτωλών, Θεσσαλών, Φωκέων, Λοκρών κτλ), ο Φίλιππος προτίμησε να χρησιμοποιήσει μόνο τον μακεδονικό στρατό, ο οποίος διέθετε εξαιρετική συνοχή και οργάνωση. Αντίθετα οι δυνάμεις των νοτίων Ελλήνων αποτελούσαν μια ευκαιριακή συνένωση εκστρατευτικών σωμάτων από διάφορες πόλεις, χωρίς ενιαία διοίκηση και με χαλαρή οργάνωση και πειθαρχία.

Ωστόσο είχαν στρατοπεδέυσει σε μια ιδιαίτερα πλεονεκτική θέση, τέμνοντας κάθετα την πεδιάδα του Κηφισού, ανάμεσα στο ομώνυμο ποτάμι και την ακρόπολη της Χαιρώνειας. Για τον Φίλιππο δεν απέμεινε άλλη λύση από την νίκη, καθώς κάθε διάβαση προς την νότιο Ελλάδα είχε αποκλειστεί. Παρέταξε τον στρατό του απέναντι από τους αντιπάλους, θέτοντας τον εαυτό του επικεφαλής της δυτικής πτέρυγας, απέναντι από τους Αθηναίους. Στο κέντρο τοποθέτησε το σύνολο της μακεδονικής φάλαγγας, το οποίο θα αντιμετώπιζε το ετερόκλητο πλήθος των συμμάχων, ενώ απέναντι από τους βοιωτούς οπλίτες και κυρίως τον Ιερό Λόχο των Θηβαίων αναπτύχθηκαν οι έφιπποι Εταίροι, επικεφαλής των οποίων είχε τεθεί ο 18χρονος διάδοχος του μακεδονικού θρόνου, Αλέξανδρος

Ο σύγχρονος οικισμός της Χαιρώνειας βρίσκεται στην ίδια θέση με την ομώνυμη αρχαία πόλη και είχε 13,5 χλμ. από την Λιβαδειά, την πρωτεύουσα του Νομού Βοιωτίας. Επί χιλιετίες αποτελούσε την σημαντικότερη δίοδο για την βόρεια και την δυτική Ελλάδα, καθώς και προς το Μαντείο των Δελφών.

Σήμερα η πανάρχαιη πρόσβαση, την οποία ακολουθούσε και η παλαιά εθνική Αθηνών - Λαμίας έχει αντικατασταθεί από τον εθνικό Αθηνών Θεσσαλονίκης εκμηδενίζοντας την στρατηγική σημασία του περάσματος της Χαιρώνειας. Η πόλη οφείλει το όνομά της στον μυθικό οικιστή Χαίρωνα, γιο του Απόλλωνα και της Θηρούς. Ο Πausanίας (IX 40, 5-6) θεωρεί ότι η Χαιρώνεια δεν αναφέρεται από τον Όμηρο διότι ο ποιητής χρησιμοποίησε το αρχαιότερο όνομά της, Άρνη. Η πολίχνη των νεότερων χρόνων που αντικατέστησε την αρχαία ήταν γνωστή ως Κάπραϊνα.

Η κατοίκηση στην περιοχή ανάγεται στους νεολιθικούς χρόνους ήταν μάλιστα ιδιαίτερα πυκνή και εκτεταμένη. Τα βραχώδη υψώματα και η εύφορη πεδιάδα που διέσχιζε ο βοιωτικός Κηφισός εξασφάλιζαν στους νεολιθικούς κατοίκους προστασία, άφθονη τροφή, κυνήγι και απρόσκοπτη ύδρευση. Από την μυκηναϊκή περίοδο έως και τον 4ο αι. π.Χ. η πόλη εξαρτάται από τον γειτονικό Ορχομενό, εκτός από σύντομα διαστήματα ανεξαρτησίας ή κατάληψης από τους Αθηναίους (447 π.Χ.) και τους Φωκείς (351-346 π.Χ.).

Πηγή: www.kaliterilamia.gr

Η Χαιρώνεια γνωρίζει ιδιαίτερη άνθηση στην ρωμαϊκή περίοδο. Την εποχή αυτή είναι γνωστή ως παραγωγός αρωματικών ελαίων (μύρων) από τριαντάφυλλα, κρίνους, ναρκίσσους και ίριδες δηλαδή για τα οποία

πίστευαν ότι είχαν θεραπευτικές ιδιότητες ή συντελούσαν στην συντήρηση των ξύλινων αγαλμάτων. Η πόλη υπήρξε πατρίδα του διάσημου συγγραφέα Πλουτάρχου, ο οποίος παρά τις υψηλές γνωριμίες του με ρωμαίους αξιωματούχους επέλεξε να ζήσει το μεγαλύτερο μέρος της ζωής του μια ήσυχη οικογενειακή ζωή στην γενέτειρα του, καταλαμβάνοντας τοπικά αξιώματα και φιλοξενώντας σε αυτήν τον ευρύ κύκλο των επιφανών φίλων του. Κατά την ύστερη αρχαιότητα αρχίζει βαθμιαία η παρακμή της Χαιρώνειας.

Το φθινόπωρο του 551 μ.Χ. ισοπεδώνεται από ισχυρό σεισμό, ενώ κατά την Φραγκοκρατία και την Τουρκοκρατία είναι μια ασήμαντη πόλινη. Από το 1835 έως και το 1914 (μεμονωμένα ή με γειτονικούς οικισμούς) χαρακτηρίζεται Δήμος, όπως και -τιμητικά- το διάστημα 1994-2010. Από το 2011 αποτελεί Δημοτικό Διαμέρισμα και ανήκει στον Δήμο Λιβαδειάς.

Πηγή: www.kaliterilamia.gr

Η Χαιρώνεια έμελλε να γίνει γνωστή κυρίως ως θέατρο σημαντικότετων μαχών, ορισμένες από τις οποίες υπήρξαν καθοριστικές για την μοίρα του ελληνικού κόσμου.

Σύμφωνα με το σχέδιο του Φιλίππου, το βάρος θα δινόταν στις δυο πλαϊνές πτέρυγες, με τον ίδιο να καθηλώνει τους Αθηναίους και τον Αλέξανδρο να διασπά τις δυνάμεις του αντιπάλου και να τις κυκλώνει με το μακεδονικό ιππικό. Η σύγκρουση ξεκίνησε με πρωτοβουλία του Φιλίππου, ο οποίος επιτέθηκε πρώτος στους Αθηναίους. Αυτοί κατάφεραν να αντέξουν την σφοδρή σύγκρουση των Μακεδόνων και έπειτα από λίγο αντεπιτέθηκαν, ωθώντας την γραμμή των αντιπάλων προς τα πίσω. Παρασυρμένοι οι Αθηναίοι από την επιτυχία τους, καταδίωξαν το στρατιωτικό τμήμα του Φιλίππου που άρχισε να υποχωρεί συμπτυγμένο, ενώ το ένα μετά το άλλο τα σώματα των συμμάχων των Αθηναίων άρχισαν να μετακινούνται -καθώς έμπαιναν σταδιακά στην μάχη- για να μην δημιουργηθεί ρήγμα και διασπαστεί το μέτωπό τους. Όταν όμως έφτασε η σειρά των Βοιωτών ένα τμήμα τους μετακινήθηκε βορειοδυτικά ακολουθώντας την κίνηση του κύριου όγκου του στρατού ενώ οι υπόλοιποι -μεταξύ αυτών και ο Ιερός Λόχος- παρέμειναν αμετακίνητοι στις θέσεις τους. Αυτή ήταν η ευκαιρία που περίμενε ο Αλέξανδρος, ο οποίος επέπεσε στο κενό που δημιουργήθηκε και βρέθηκε στα πλάγια και στα νώτα της συμμαχικής διάταξης. Αφού πρώτα εξοντώθηκε ο Ιερός Λόχος και όσοι Βοιωτοί είχαν αποκοπεί από το κύριο σώμα του στρατού ο Αλέξανδρος άρχισε να χτυπά τους αντιπάλους από τα νώτα.

Η μάχη είχε πλέον κριθεί: οι κυκλωμένοι σύμμαχοι δεν μπόρεσαν να αντισταθούν για πολύ και αποδεκατισμένοι τράπηκαν σε φυγή, υποχωρώντας προς την Λιβαδειά. Ο νικητής Φίλιππος όχι μόνο δεν τους καταδίωξε αλλά έδωσε την άδεια να ταφούν οι νεκροί τους. Αργότερα ελευθέρωσε πολλούς από τους αιχμαλώτους της μάχης, στο πλαίσιο της πολιτικής συνεργασίας με αρκετές πόλεις.

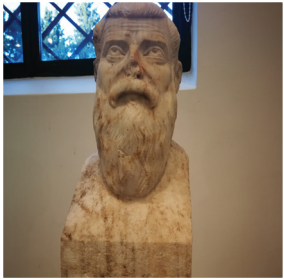
Πηγή: www.kozanara.gr

Η μάχη της Χαιρώνειας αποτελεί ορόσημο στην ιστορία της αρχαίας Ελλάδας καθώς σήμανε το τέλος της κυριαρχίας της παλαιάς ελληνικής πόλης-κράτους και άνοιξε τον δρόμο για την δημιουργία των μεγάλων ελληνιστικών βασιλείων.

Πηγή: www.pentapostagma.gr

ΤΟ ΑΡΧΑΙΟΛΟΓΙΚΟ ΜΟΥΣΕΙΟ

Δίπλα στο μνημείο του Λέοντα, στην νότια είσοδο του σύγχρονου οικισμού, βρίσκεται το αρχαιολογικό Μουσείο Χαιρώνειας. Πρόκειται για ένα μικρό πετρόκτιστο κτίσμα με τρεις εκθεσιακούς χώρους (προθάλαμο και δύο αίθουσες), το οποίο κατασκευάστηκε από την Εν Αθήναις Αρχαιολογική Εταιρεία μεταξύ του 1903-7, φιλοξενώντας αρχικά τα ευρήματα των ανασκαφών της. Στο πέρασμα του χρόνου οι συλλογές του Μουσείου εμπλουτίστηκαν με αρχαιότητες από διάφορες θέσεις της βόρειας Βοιωτίας και της παραμεθορίου της.

Ο σεισμός του 1981 προκάλεσε σοβαρές ζημιές στο Μουσείο, οι οποίες σταδιακά επιδεινώθηκαν. Το γεγονός είχε ως αποτέλεσμα να ανασταλεί η λειτουργία του το 1995 προκειμένου να ανακαινιστεί το κτίριο και να επανεκτεθούν τα ευρήματα σύμφωνα με τις σύγχρονες μουσειακές αντιλήψεις. Το 2009 άνοιξε ξανά τις αίθουσές του στο κοινό, 100 σχεδόν χρόνια μετά την κατασκευή του.

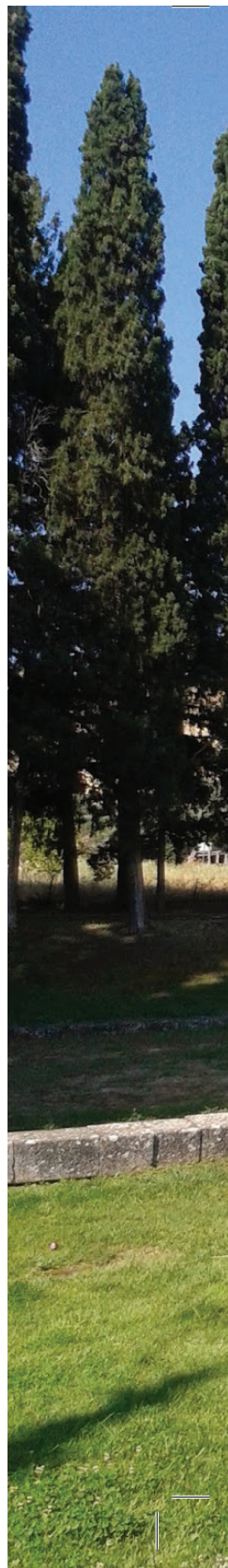
Οι τρεις εκθεσιακοί χώροι καλύπτουν το διάστημα από τους προϊστορικούς χρόνους έως και την ύστερη αρχαιότητα, ενώ ειδικά η συλλογή νομισμάτων περιλαμβάνει και βυζαντινά ευρήματα. Τα αντιπροσωπευτικότερα αντικείμενα κάθε περιόδου οργανώνονται κατά χρονικές και θεματικές ενότητες. Στην αριστερή αίθουσα παρουσιάζονται τα προϊστορικά ευρήματα, στην δεξιά αυτά των ιστορικών χρόνων, ενώ στον προθάλαμο γίνεται εκτενής αναφορά στην ιστορία της περιοχής και των ανασκαφών, καθώς και των μαχών που καθόρισαν την τύχη του αρχαίου ελληνικού κόσμου (το 338 π.Χ. και το 86 π.Χ.). Επίσης στον προθάλαμο ο επισκέπτης ενημερώνεται για την ζωή και το έργο του διάσημου Χαιρωνέα, Πλουτάρχου.

Η επίσκεψη στο Μουσείο της Χαιρώνειας ολοκληρώνεται με την περιήγηση στον αύλειο χώρο, όπου μπορεί κανείς να δει λίθινα αντικείμενα (επιτύμβιες στήλες, μυλόλιθο, βάση με ανάγλυφο τρόπαιο κτλ), καθώς και τα θεμέλια ενός ρωμαϊκού ταφικού μνημείου in situ,

ΤΟ “ΠΟΛΥΑΝΔΡΙΟΝ” ΤΩΝ ΜΑΚΕΔΟΝΩΝ ΚΑΙ Ο “ΛΕΩΝ ΤΗΣ ΧΑΙΡΩΝΕΙΑΣ”

Κοντά στον βοιωτικό Κηφισό ένας μνημειώδης τύμβος (=τεχνητός χωμάτινος λόφος) με 70μ. διάμετρο και 7μ. ύψος, σκέπασε τους πεσόντες στην μάχη της Χαιρώνειας Μακεδόνες. Το «Πολυάνδριον» ανασκάφηκε στις αρχές του 20ου αιώνα και τα ευρήματά του (όπλα, αιχμές δοράτων, μάχαιρες κτλ) εκτίθενται στον προθάλαμο του Μουσείου. Η θέση του τύμβου -καλυμμένου με κυπαρίσσια μετά την ανασκαφή-είναι ορατή ακόμη και σήμερα.

4 περίπου χλμ ΒΔ, δίπλα ακριβώς στο σημερινό αρχαιολογικό Μουσείο, θάφτηκαν μέσα σε ορθογώνιο περίβολο, σε πυκνές σειρές, οι Θηβαίοι του Ιερού Λόχου. Λίγο αργότερα πάνω από τον ομαδικό τάφο στήθηκε μεγαλόπρεπο λίθινο λιοντάρι, ύψους 5 1/2 μ., σύμβολο της ανδρείας των νεκρών. Με το πέρασμα του χρόνου το γλυπτό κατέρρευσε και μεγάλα τμήματά του καταχώθηκαν. Στις αρχές του 19ου αι. περιηγητές εντόπισαν το κεφάλι και μέλη του λίθινου λιονταριού, ενώ μετά την συγκρότηση ελεύθερου ελληνικού κράτους άρχισαν οι προσπάθειες αναστήλωσής του, οι οποίες τελικά καρποφόρησαν το 1904, όταν με την συνδρομή του γλύπτη Λ. Σώχου' τμήματα του πρωτοτύπου υπέστησαν εκ νέου επεξεργασία (σύμφωνα με τις αντιλήψεις της εποχής), ενώ τα χαμένα τεμάχια συμπληρώθηκαν με γκρίζο λίθο Λιβαδειάς. Τέλος, το λιοντάρι στήθηκε σε σύγχρονη, ιδιαίτερα μεγαλόπρεπη βάση ύψους 3 μ., ενώ ο περίβολος περιστοιχίστηκε με κυπαρίσσια, υπογραμμίζοντας τον ταφικό χαρακτήρα της θέσης. Το μνημείο συντηρήθηκε εκ νέου το 1999 από την Θ' ΕΠΚΑ.

ΠΛΟΥΤΑΡΧΟΣ

Γεννήθηκε στη Χαιρώνεια της Βοιωτίας (45-120 μ.Χ.). Είναι ένας από τους πιο σημαντικούς Φιλοσόφους, βιογράφους και ιστορικούς που έχει καταδείξει η Ελλάδα, αλλά πάνω απ' όλα ήταν ανώτατος ιερέας και επόπτης των Δελφών. Υπήρξε παιδαγωγός του Ανδριανού, ο οποίος τον τίμησε το 119 μ.Χ. διορίζοντάς τον έπαρχο της Ελλάδας.

Θεωρούσε καθήκον ενός σωστού πολίτη να ασχολείται τόσο με την πολιτική όσο και με τη φιλοσοφία, γεγονός που επηρέασε το μετέπειτα συγγραφικό του έργο. Για τον Πλούταρχο η γνώση της ιστορίας είναι κύριο και πρωταρχικό εφόδιο για όσους ήθελαν να πολιτευτούν.

Ταξίδεψε σε αρκετές πόλεις της Ελλάδας, της Μικράς Ασίας καθώς και στην Αλεξάνδρεια. Το μεγαλύτερο μέρος της ζωής του το πέρασε στη Χαιρώνεια, όπου άνοιξε και μια φιλοσοφική σχολή στην οποία έδινε ιδιαίτερη έμφαση στη διδασκαλία της ηθικής σαν τρόπο ζωής.

Ακολούθησε τα πρότυπα της Πλατωνικής σχολής και δεν έπαιρνε αμοιβή.

Χαρακτηριστικές απόψεις της φιλοσοφίας ήταν ότι για να γίνει κάποιος μύστης είναι απαραίτητη η αγνότητα τόσο στη σκέψη όσο και στην πράξη.

Το συγγραφικό του έργο επηρέασε σημαντικά όλες τις μεταγενέστερες γενιές και ήταν ιδιαίτερα καθοριστικό για τους πνευματικούς ανθρώπους της Αναγέννησης και του Διαφωτισμού. Τα πιο αντιπροσωπευτικά του έργα που σώζονται έως και σήμερα είναι οι «Βίοι Παράλληλοι» και τα «Ηθικά».

ΤΟ ΑΡΧΑΙΟ ΘΕΑΤΡΟ

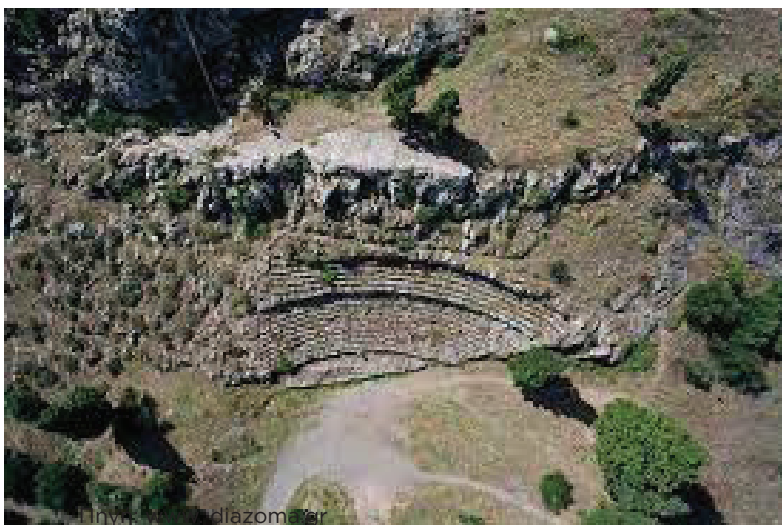
ΠΕΡΙΓΡΑΦΗ ΤΟΥ ΜΝΗΜΕΙΟΥ

Η πρόσβαση στο θέατρο της Χαιρώνειας είναι ιδιαίτερα εύκολη, παρά το γεγονός ότι δεν βρίσκεται πάνω στον κεντρικό δρόμο. Προσπερνώντας κανείς το Μνημείο του Λέοντα και το αρχαιολογικό Μουσείο και προχωρώντας λίγες δεκάδες μέτρα βόρεια συναντά στην αριστερή πλευρά του δρόμου ενημερωτική πινακίδα που οδηγεί στο θέατρο, μέσω μιας ασφαλτοστρωμένης στο μεγαλύτερο τμήμα της πρόσβασης. Πριν το θέατρο, δεξιά, συναντούμε το ξύλινο ενημερωτικό περίπτερο του Δήμου Χαιρώνειας όπου πραγματοποιούνται προβολές εικονικής πραγματικότητας με θέμα την μάχη του 338 π.Χ. Στην είσοδο του αρχαιολογικού χώρου υπάρχει λιθόκτιστη κρήνη που κατασκευάστηκε το 1865 και ενσωμάτωσε αρχαίο υλικό. Λίγα μέτρα δυτικότερα ξεκινά ο ελαιώνας που καλύπτει τον επιχωματωμένο χώρο μπροστά στο θέατρο και έχει απαλλοτριωθεί από το Υπουργείο Πολιτισμού και Τουρισμού για την ανάδειξη του θεάτρου.

Στο βάθος του ελαιώνα αποκαλύπτεται στον επισκέπτη σε καλή κατάσταση τμήμα του κοίλου του θεάτρου, λαξευμένου στον φυσικό βράχο του Πετραχού. Στις αρχές του 20ου αιώνα (1907) ο Γ. Σωτηριάδης προέβη σε περιορισμένη ανασκαφική έρευνα, ενώ το 2010 η Θ΄ ΕΠΚΑ πραγματοποίησε μικρής έκτασης δοκιμαστικές τομές στον ίδιο χώρο, προκειμένου να πιστοποιήσει την ύπαρξη ή μη σκηνικού οικοδομήματος, την πιθανή μορφή του, καθώς και την χρονολόγηση των διαφορετικών φάσεων του θεάτρου.

Το θέατρο - σε μια ιδιαίτερα απλή μορφή- ήταν σε χρήση τουλάχιστον από τα τέλη 5ου αιώνα π.Χ. Τα εδώλια (=καθίσματα) είχαν σκαλιστεί πάνω στον σκληρό, γκρίζο βράχο σε 8-10 ευθύγραμμες σειρές, μήκους 37 περίπου μ. και μπορούσαν να φιλοξενήσουν 500 περίπου θεατές. Σε αυτήν την φάση ο χώρος ίσως χρησιμοποιήθηκε γενικά για συναθροίσεις πολιτών και όχι μόνο για θεατρικές παραστάσεις. Με την ίδια μορφή το μνημείο εξακολούθησε να λειτουργεί όλον σχεδόν τον 4ο αιώνα π.Χ.

Στα τέλη του 4ου αιώνα π.Χ. ή στις αρχές του επόμενου το κοίλον (= το βαθμιδωτό τμήμα του θεάτρου όπου κάθονταν οι θεατές) παίρνει ημικυκλική μορφή με την λάξευση των εδωλίων πιο βαθιά στον φυσικό βράχο.

Το Μουσείο της Χαιρώνειας φιλοξενεί επιγραφή (IG 3409), η οποία μας πληροφορεί ότι ένα ζεύγος ιδιωτών χρηματοδότησε την κατασκευή προσκήνιου (το ημιυπαίθριο τμήμα μπροστά στην σκηνή). Καθώς δεν έχουν βρεθεί έως σήμερα ίχνη οικοδομήματος που να αποδίδονται στην σκηνή (το οίκημα μπροστά από το οποίο έμπαινε το προσκήνιο) υποθέτουμε ότι και τα δυο ήταν κινητά, ίσως ξύλινα, και τοποθετούνταν κάθε φορά σύμφωνα με τις ανάγκες των θεατρικών έργων.

Σήμερα αντικρίζουμε ότι απέμεινε από την τελευταία, ρωμαϊκή φάση του μνημείου (τέλη 1ου αιώνα π.Χ. - αρχές 1ου αιώνα μ.Χ.).

Πρόκειται για την εποχή που πραγματοποιήθηκαν εκτεταμένες εργασίες τριπλασιάζοντας την χωρητικότητα του θεάτρου και τροποποιώντας την κάτοψή του: η cavea (το ελληνικό κοίλον) πήρε την τελική ημικυκλική μορφή της, με διάμετρο που έφτανε τα 63 σχεδόν μ., αφού επιχωματώθηκε και στηρίχθηκε στα πλάγια με αναλημματικούς τοίχους από χυτή τοιχοποιία (opus caementicium).

Η συγκεκριμένη διαμόρφωση επηρέασε ασφαλώς το σχήμα και την έκταση της ορχήστρας (= ο υπαίθριος κυκλικός χώρος όπου αρχικά έπαιζαν οι ηθοποιοί), καθώς και των παρόδων (= πλευρικών διαδρόμων). Είναι επίσης πολύ πιθανόν ότι μόνο τότε κατασκευάστηκε μόνιμη σκηνή (scaena), κατά τα ρωμαϊκά πρότυπα.

Η ΑΡΧΑΙΑ ΑΚΡΟΠΟΛΗ

Η μεθοριακή θέση της Χαιρώνειας και οι αυξημένες αμυντικές της ανάγκες επέβαλαν την ύπαρξη τειχισμένης ακρόπολης ήδη από τους προϊστορικούς χρόνους. Για το λόγο αυτό επιλέχτηκε το βραχώδες ύψωμα Πετραχός με δύο κορυφές και υψόμετρο 150 περίπου μέτρα.

Η ακρόπολη εξασφάλιζε τον έλεγχο όλης της κοιλάδας του Κηφισού και της δευτερεύουσας πρόσβασης προς την Λιβαδειά, μέσω των υψωμάτων στα νοτιοδυτικά. Ενδείξεις για οχύρωση υπάρχουν ήδη από την μυκηναϊκή περίοδο, όταν τείχος χτισμένο κατά το “κυκλώπειο” σύστημα (δηλ. με μεγάλους πολύγωνικούς ογκόλιθους) περιέβαλε την κορυφή του υψώματος. Αιώνες αργότερα, στους αρχαϊκούς χρόνους, η οχύρωση επεκτάθηκε στην ανατολική πλευρά του λόφου. Η δεύτερη αυτή φάση αναγνωρίζεται από τον “λέσβιο” τρόπο δόμησης (με πολυγωνικούς, καλά επεξεργασμένους, εφαιπτόμενους λίθους) και πιθανόν περιορίστηκε μόνο στην ανατολική και δυτική πλαγιά, καθώς οι υπόλοιπες πλευρές ήταν βραχώδεις και δυσπρόσιτες. Η αρχαϊκή οχύρωση ενισχύθηκε ίσως τον 4ο αιώνα π.Χ. με ισοδομικό τείχος (κατασκευασμένο με ορθογώνιους πελεκημένους λίθους). Πρόκειται για την καλύτερα σήμερα σωζόμενη οικοδομική φάση της οχύρωσης. Έφερε αμυντικούς πύργους και επισκευάστηκε μια τουλάχιστον φορά, πάντα κατά το ισόδομο σύστημα. Μια τέταρτη και τελευταία όψιμη συμπλήρωση της οχύρωσης με χυτή τοιχοποιία (χυτά υλικά σε ξυλότυπο) άφησε τα ίχνη της στην ανατολική -και πλέον ευάλωτη- πλευρά.

Ο ΙΕΡΟΣ ΝΑΟΣ ΤΗΣ ΚΟΙΜΗΣΕΩΣ ΤΗΣ ΘΕΟΤΟΚΟΥ

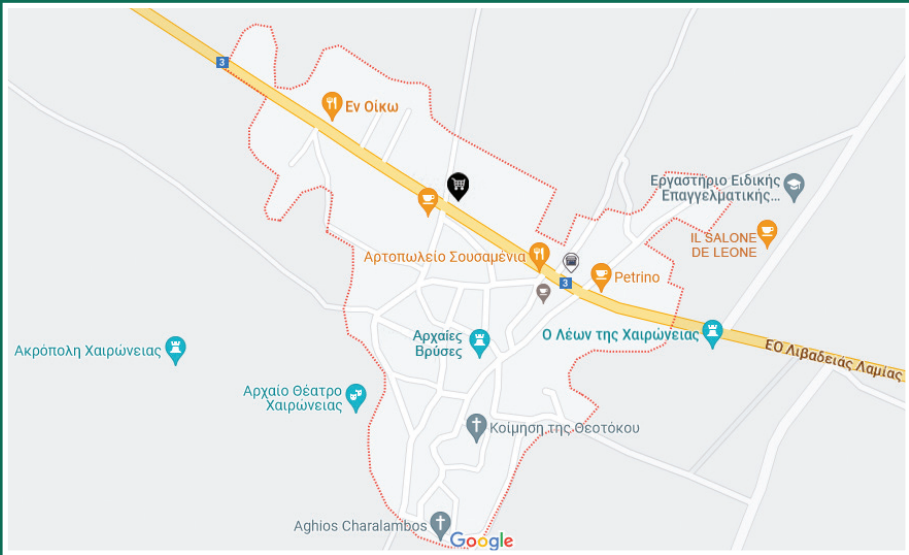
Ο Ιερός Ναός της Κοιμήσεως της Θεοτόκου χτίστηκε μεταξύ του 12ου και του 14ου αιώνα. Ίσως έχει κατασκευαστεί στη θέση ιερού του Σαράπεους ή της Αρτέμιδος Ειλειθείας.

Εξωτερικά ο Ναός έχει εντοιχισμένα αρχαία κιονόκρανα, μια μετώπη νεκρικής στήλης, ανεπίγραφες πλάκες - δυστυχώς αβεστωμένες-. Σε τμήματα της τοιχοποιίας παρατηρούμε πλινθοπερίβλητο σύστημα, συνήθεια της μέσης και ύστερης βυζαντινής περιόδου.

Στο εσωτερικό του ναού έχει εντοιχιστεί ο μαρμάρινος θρόνος του Πλουτάρχου που έχει ληφθεί από το αρχαίο θέατρο της Χαιρώνειας.

Αξιοπεριεργή είναι η κατασκευή του τρούλου, δεν είναι πλήρης κύκλος, όπως και οι κολώνες καθώς άλλες είναι μονολιθικές και καταλήγουν σε διαφορετικά κιονόκρανα και άλλες έχουν σχηματιστεί από τεμάχια του παλαιού ναού διαφορετικών διαμέτρων.

ΧΑΙΡΩΝΕΙΑ ΒΟΙΩΤΙΑΣ

Βρίσκεται στην περιφέρεια Στερεάς Ελλάδας και πιο συγκεκριμένα στην περιφερειακή ενότητα ΒΟΙΩΤΙΑΣ. Ανήκει στον δήμο ΛΕΒΑΔΕΩΝ (Τοπική Κοινότητα Χαιρωνείας, δημοτική κοινότητα ΧΑΙΡΩΝΕΙΑΣ). Η επίσημη ονομασία είναι η Χαιρώνεια και έδρα του δήμου Λιβαδειάς. Παλαιότερα με το σχέδιο Καποδίστριας ανήκε στο δήμο

ΧΑΙΡΩΝΕΙΑΣ.

Εως και το 2010, χρονιά κατά την οποία η διοικητική διαίρεση της Ελλάδας διαμορφώθηκε σύμφωνα με το σχέδιο Καλλικράτης ανήκε στο Δήμο ΧΑΙΡΩΝΕΙΑΣ του νομού ΒΟΙΩΤΙΑΣ

Γεωγραφικά ανήκει στο γεωγραφικό διαμέρισμα Στερεά Ελλάδα και έχει υψόμετρο 126 μέτρα,

ΠΡΟΣΒΑΣΗ ΑΠΟ ΑΘΗΝΑ ΜΕ ΑΥΤΟΚΙΝΗΤΟ

Η Χαιρώνεια απέχει 143 χλμ. μόλις 1 ώρα και 28 λεπτά μέσω Α/Δ Πειραιώς Αθηνών Θεσσαλονίκης Ευζώνων/Ε75/Α1.

Χρήσιμες πληροφορίες

ΑΡΧΑΙΟΛΟΓΙΚΟ ΜΟΥΣΕΙΟ ΧΑΙΡΩΝΕΙΑΣ

Τηλ.: 22610 95270

Ωράριο λειτουργίας: 8:30 π.μ. - 15:00 μ.μ. (εκτός Τρίτης).

ΔΗΜΟΤΙΚΗ ΕΝΟΤΗΤΑ ΧΑΙΡΩΝΕΙΑΣ

Τηλ.: 22613 51200 - 22613 51201 - 22613 51204

ΦΑΡΜΑΚΕΙΟ

Τηλ.: 22610 95000

ΠΟΛΙΤΙΣΤΙΚΟΣ ΣΥΛΛΟΓΟΣ ΧΑΙΡΩΝΕΙΑΣ “Ο ΠΛΟΥΤΑΡΧΟΣ”

e-mail: politistikossylogosxaironeias@gmail.com

Πηγές:

- **Κυριακή Καλλιγά, αρχαιολόγος Θ'ΕΠΚΑ.**
- C. Anti - L. Polacco, *Nuove ricerche sui teatri greci arcaici*, Padova 1969, 19-44, πιν. 1-2.
- Αρχαία θέατρα, Θέατρα θέας άξιον (επιμ. Αγγ. Δεληβοριάς), χχ. 169.
- Αρχαιολογία Εύβοια και Στερεά Ελλάδα (επιμ. Ανδ. Βλαχόπουλος), λήμμα. Χαιρώνεια, 254-9, Αθήνα 2008.
- Βοιωτία, Ιστορία και Πολιτισμός (επιμ. Αθ. Σιδέρης), Αθήνα 2010, 169-173.
- M. Bressan - C. Malacrino, *Il teatro di Cheronea e le sue trasformazioni romane nella topografia della citia. Contributo alla conoscenza della romanizzazione della Bcozia*, Πρακτικά 5ου Διεθνούς Συνεδρίου Βοιωτικών Μελετών (Θήβα, 16-19 Σεπτεμβρίου 2005), υπό εκτύπωση.
- J. Camp - M. Ierardi - J. Mcinerney - K. Morgan - G. Umholtz, *A Trophy from the Battle of Chaironcia of 86 B.C.*, AJA 96 (1992), 443-455.
- Θ. Δάλκας, Χαιρώνεια, Αθήνα 1981.
- O. A. W. Dilke, *Details and Chronology of Greek Theatre CAvea*, BSA 45 (1950), 25-31.
- J. Fossey, *Topography and Population of Ancient Boiotia I*, Chicago 1988, 375-85.
- M. Germani, *I teatri della Beozia tra i' eta greca e quella romana* (διδακτορική διατριβή, Πανεπιστήμιο Tor Vergata Ρώμης, 2011), 81-115 και 270.
- Λεύκωμα Χαιρώνειας (επιμ. Δ. Σπανούδη, έκδοση του Δήμου Χαιρώνειας Λιβαδειά (;) 2007.
- A. Lesky, *Ιστορία της Αρχαίας Ελληνικής Λογοτεχνίας* (ελληνική μτφρ Αγ. Τσοπανάκη, 5η εκδ.), Θεσ/νίκη 1990, 1122-1133.
- Πausanίου Ελλάδος Περιήγησις, ΙΧ-Χ (μτφρ και σχόλια Ν. Παπαχατζή) Αθήνα 1981
- Πλούταρχος, Βιοι, Σύλλας, 15-19.
- R. STillwell - W. L. MacDonald - M. H. Mc Alliser, *The Princeton Encyclopedia of classical sites*, Princeton - NJ 1976, 215-6.
- Γ. Σωτηριάδης, *Ανασκαφάι εν Χαιρώνεια*, παρά τον Ορχομενών και εν Φωκίδι, ΠΑΕ 1907, 108-9.
- Χαιρώνεια. Η μακεδονική φάλαγγα κριαρχεί στο πεδίο της μάχης, Στρατιωτική Ιστορία (σειρά Μεγάλες Μάχες) τευχ. 39 (2009).
- Chr. Worldworth, *Η Ελλάδα μέσα από εικόνες, περιγραφές και ιστορικά στοιχεία* (ελλ. μτφρ Μ. Καραγιάννη από την β' έκδοση του 1844), Αθήνα 2008.
- Άννα Ψωμά, Χαιρώνεια Ανιχνεύοντας τα "Ρίζα του Πετραχού".
- Βασίλειος Αραβαντινός
-

Όλα τα δικαιώματα διατηρούνται. Κανένα μέρος αυτής της δημοσίευσης δεν μπορεί να αναπαραχθεί σε οποιαδήποτε υλική μορφή, να αποθηκευτεί σε ηλεκτρονική μορφή, να αντιγραφεί ή να διανεμηθεί χωρίς τη γραπτή άδεια του κατόχου των πνευματικών δικαιωμάτων.

Η εταιρεία δεν ευθύνεται για τυχόν τεχνικά, τυπογραφικά ή ορθογραφικά λάθη.

Copyright © 2023

Πολιτιστικός Σύλλογος Χαιρώνειας
“Ο Πλούταρχος”.

Χαιρωνεια Βοιωτίας

χαιρwneia